

УДК 338.2:504.06

Балджи Марина

**ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЯК УМОВА ІСНУВАННЯ
ОПТИМАЛЬНОГО ВОДОКОРИСТУВАННЯ**

В статті висвітлені питання водокористування, яке є важливою складовою народногосподарського комплексу країни. В спектрі пріоритетів державної політики окрема ланка має відводитись саме процесам, пов'язаним з оптимальним використанням ресурсів та їх охороною. Але існуюча неупорядкованість у законодавчо-нормативних документах та низькі штрафні санкції за екологічні та інші порушення призводять до хаотичного залучення ресурсів до господарського обігу. Галузеві особливості механізмів регулювання водокористування обумовлюють нераціональне використання водних ресурсів в Україні, яка належить до держав з недостатнім рівнем водозабезпечення. Аналіз та оцінювання економічного забезпечення залучення водних ресурсів визначили низький рівень ефективності. Обґрунтовані провідні напрямки впровадження державного регулювання оптимального водокористування.

Ключові слова: державне регулювання, водокористування, водні ресурси, оптимальність, державна політика, водозабезпечення.

Балджи Марина

**ГОСУДАРСТВЕННОЕ РЕГУЛИРОВАНИЕ КАК
УСЛОВИЕ СУЩЕСТВОВАНИЯ ОПТИМАЛЬНОГО
ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ВОДНЫХ РЕСУРСОВ**

В статье освещены вопросы водопользования, которое является важной составляющей народнохозяйственного комплекса страны. В спектре приоритетов государственной политики отдельное звено должно отводиться именно процессам, связанным с оптимальным использованием ресурсов и их охраной. Но существующая неупорядоченность в законодательно-нормативных документах и низкие штрафные санкции за экологические и другие нарушения приводят к хаотическому привлечению ресурсов в

хозяйственный оборот. Отраслевые особенности механизмов регулирования водопользования обуславливают нерациональное использование водных ресурсов в Украине, которое и так принадлежит к странам с недостаточным уровнем водоснабжения. Анализ и оценка экономического обеспечения привлечения водных ресурсов определили низкий уровень эффективности. Обоснованные ведущие направления внедрения государственного регулирования оптимального водопользования.

Ключевые слова: государственное регулирование, водопользование, водные ресурсы, оптимальность, государственная политика, водоснабжение.

Baldghi Marina

STATE REGULATIONS AS A CONDITION OF EXISTENCE OF OPTIMAL WATER USE

Problems of water play an important role. It serves an important component of the national economy. State policy should address issues of optimum use of resources and their conservation. The disorder in the legal and regulatory documents and low penalties for violations lead to chaotic use of resources. Features mechanisms for regulating water cause irrational use of water resources in Ukraine. The country belongs to the countries with insufficient water supply. Analysis and evaluation of economic support to attract water identified a low level of efficiency. Justification of the leading directions of introduction of state regulation of the optimal water use.

Keywords: government regulation, water use, water resources, optimal, public policy, water.

Постановка проблеми. В умовах ринкової економіки в Україні казати про оптимальність у природокористуванні досить складно. Незахищеність навколишнього природного середовища і його ресурсної складової обумовлені безконтрольним використанням потрібних на сьогоднішній момент ресурсів в тому обсязі, який дозволяє отримати миттєвий результат, тому державна підтримка в сфері природокористування конче необхідна. Вона може бути проявлена завдяки комплексу заходів держави, спрямованих на скерування поведінки ресурсоздобувача в напрямі, необхідному для

досягнення поставлених органами державної влади цілей, тобто за допомогою державного регулювання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання дослідження проблем водокористування широко висвітлювалось в працях вітчизняних науковців. Так, методологічні засади оцінки вартості визначення якості водних ресурсів була висвітлена у працях С.Дорогунцова, І.Гоовинського, А.Яцика, Л.Кожушка та ін.; напрямки реформування водного господарства розглядалися М. Хвечиком та В.Голянком; підходи управління водними ресурсами подані у працях О.Артющенко, М.Бабича, методи вимірювання водних ресурсів – В. Данилко, С.Колесник, О. Климчик та інші питання. Поряд з цим, питання державного регулювання у водокористуванні залишаються відкритими. Це пов'язано з удосконаленням системи водокористування та виходу ресурсокристувачів на новий рівень використання ресурсів, пов'язаний не тільки з їх обмеженням, а й з особливостями переходу до нових, європейських стандартів.

Цілі дослідження. Метою статті є дослідження підходів державного регулювання в царині оптимального водокористування на основі підходів оптимальності та комплексності.

Виклад основного матеріалу. В основі державного регулювання природокористування лежать принципи екологічної політики: пріоритетність вимог екологічної безпеки про здійснення господарської, управлінської та іншої діяльності; гарантування державою екологічно безпечного середовища життєдіяльності населення; забезпечення екологізації виробництва із застосуванням інноваційних технологій, відтворення природних ресурсів, вирішення питань охорони довкілля; підвищення відповідності за негативний вплив на природне середовище; науково обґрунтоване узгодження соціальних, екологічних та економічних інтересів суспільства.

До областей державного регулювання можна віднести: прямий державний контроль над монопольними ринками та ресурсами; побічні ефекти ринкових процесів; розробку стандартів та контроль за їх дотриманням; визначення й підтримку мінімально припустимих параметрів життя населення; захист національних інтересів у системі міжнародних зв'язків.

Головною задачею державного регулювання з використання водних ресурсів виступає вдосконалення застосування системи заходів з екологічного законодавства та економічного стимулювання

діяльності господарських об'єктів, побудованих на основі системи сталого розвитку та досвіду розвинутих країн.

Вітчизняне регулювання природокористування на рівні держави реалізується комплексом заходів нормативно-правового, адміністративно-організаційного та економічного характеру, що у поєднанні становить екологічну політику країни.

При використанні економічних методів здійснюється вплив на підприємства через хід виробництва за допомогою такої зміни існуючої економічної ситуації, що дозволяє за допомогою матеріальної зацікавленості зосередити зусилля для досягнення поставленої мети [2, с. 44 – 45]. Важливим постає питання про економічно вигідну взаємодію екологічних дій та підприємницьких цілей, що вимагає від підприємства особистої відповідальності й превентивних дій. Поряд зі зменшенням навантаження на навколишнє середовище, особлива увага приділяється зниженню витрат виробництва. Ця тенденція має надзвичайно важливе значення, адже в умовах ринкової економіки для конкуруючих підприємств є надзвичайно важливою [3, с. 36].

Загальновідомо, що найважливішим чинником водокористування виступає водозабезпеченість країни, що є об'єктивним природно-ресурсним фактором соціально-економічного розвитку [4, с. 328].

Водні ресурси України складаються з місцевого стоку і транзиту. За межами країни формується близько 130 км^3 стоку (його загальний обсяг складає 210 км^3). Ресурси підземних вод складають $5,6 \text{ км}^3$. В озерах та лиманах акумулюється близько 11 км^3 води, з яких $2,5 \text{ км}^3$ – прісні запаси. За даними департаменту гідрометслужби і моніторингу Мінекоресурсів України, в нашій країні нараховується 63119 річок, загальною довжиною 206,4 тис. км. Їх середньорічний стік складає 87,1 млрд. м^3 води. Налічується також близько 20 тис. озер, у тому числі 953 – площею понад $0,1 \text{ м}^2$ кожне; 27 лиманів, площею більше $0,1 \text{ км}^2$; 1116 водосховищ з об'ємом води понад 1 млн. м^3 ; запаси підземних вод – 20,9 млрд. м^3 та частина вод Чорного і Азовського морів. Усі водні об'єкти та території України становлять її водний фонд. Загальна площа водних об'єктів, що входять до водного фонду, становить 2,4 млн. га [5, с. 95]. В Україні серед річок є великі (площа водозбору понад 50 тис. км^2) – 9, середні (від 2 до 50 тис.

км²) – 81 і малі (менш як 2 тис. км²) – 63 029. Загальна довжина річок становить 206,4 тис. кілометрів, з них 90 % припадає на малі річки. Потенційні ресурси річкових вод становлять 209,8 км³, з яких лише 25 % формується в межах України, решта надходить з Російської Федерації, Білорусі, Румунії. Прогнозні ресурси підземних вод становлять 21 км³ [там же, с. 98]. Балансові запаси місцевого водного стоку становлять у середньому 52,4 км³, а в маловодні роки — 29,7 км³. Об'єм підземних вод, що враховується у ресурсній частині водогосподарського балансу, складає 7 км³. Крім того, в галузях економіки використовується близько 1 км³/рік морської води [6, с. 98].

Нерівномірний розподіл атмосферних опадів, гідрографічної мережі, значна диференціація водності річок обумовлюють нерівний територіальний розподіл водних ресурсів. Гідрографічна мережа найбільш густа в районах, де випадає значна кількість атмосферних опадів, — у Карпатах (1,5 км/км²) та Поліссі (0,6—0,8 км/км²); середня — в Лісостепу (0,6—0,4 км/км²); найменша в східному Лісостепу (0,2 — 0,4 км/км²) і південному Степу (0,2—0,3 км/км²). До Азовського і Чорного морів прилягають великі безстічні території. Середня густота річкової мережі становить 0,34 км/ км²; найбільша густота у Карпатах і досягає 2,0 км/км². Найменша густота річок у Херсонській області, де значні площі є безстічними [5, с. 5]. Україна та її окремі регіони відрізняються напруженим водогосподарчим балансом, що зумовлено відносно обмеженими запасами водних ресурсів і високим рівнем їх використання.

Це пов'язано з питаннями аридизації клімату, зневоднення територій і втрати родючих земель. Здавалося б, зазначені проблеми не мають тісного взаємозв'язку, тим не менш, вони викликані загальною антропогенної причиною - нераціональним використанням земельних ресурсів. За минуле століття було втрачено, з різних причин, близько 2 млрд. га продуктивних земель [5]. І цей процес не зупиняється - майже щорічно відбувається зменшення кількості оброблених земель і зменшення природних об'єктів, пов'язаних із землекористуванням. Так, в 1950 році на одного жителя Землі їх доводилося 0,5 га, а в 2000 - вже близько 0,2 га [6]. За останні сто років ерозія зруйнувала 27% оброблюваних сільськогосподарських земель, а кожен змитий або віднесений вітром сантиметр верхнього гумусового шару означає зниження

врожайності сільськогосподарської продукції приблизно на 1 ц / га [5]. Крім цього, щорічно знищується 6 млн. га лісів, що становить 0,6% всієї їх площі. При цьому вони знищуються не тільки прямим шляхом (вирубки, пожежі тощо), а й завдяки змінам умов існування, обумовлених господарською діяльністю. Цей процес негативно впливає на повітряно-водний баланс, що простежується в змінах середніх температур повітря, переміщення повітряних мас, кількості випадів і, тим самим, призводить до змін клімату на мезо- та макрорівнях.

Загальновідомо, що південні регіони найбільше страждає від посух, суховіїв, пилових бур. І, як правило, ці явища приписують особливості природно-кліматичних умов, залишаючи без уваги антропогенний фактор. Вважається, що першою причиною висушування степів є не стільки зміна клімату, скільки знищення степової трав'яної рослинності і дернини, які колись покривали територію. На зміну їм прийшла система корінних заходів щодо поліпшення вологозабезпечення посівів в аридних районах, які включали: збереження природного співвідношення між луками, лісами, ріллею і водою; регулювання стоку балок, ярів, струмків і річок; заліснення схилів для поліпшення кліматичних умов; регулювання водного і температурного режимів; впровадження ґрунтозахисної системи землеробства, вологонакоплюючої та вологозберігаючої технологій обробки ґрунту та догляду за посівами; активне залучення системи сівозмін; вирощування посухостійких культур, сортів і гібридів [6, с. 21-22]. На жаль, сучасні форми господарювання втратили майже всі з перерахованих заходів.

Ступінь рівноваги агроландшафтів оцінюють за співвідношенням основних типів угідь: рілля - природні кормові угіддя - ліси. В цілому для України це співвідношення має становити 1: 1,6: 3,6, однак фактично становить 1: 0,23: 0,3, що свідчить про порушення екологічної рівноваги в агроландшафтах [7]. Тенденції сучасного етапу розвитку суспільства призвели до необхідності впровадження інноваційних підходів у природокористуванні, які зорієнтовані об'єднувати екологічні, соціальні, економічні, управлінські та інші напрямки. Одним з них виступає стратегія сталого розвитку, як засіб інтеграції загальнолюдських цілей розвитку держав з позицій національних і міжнародних інтересів.

Забезпечення населення якісною питною водою базується на вимогах Закону України «Про питну воду та питне водопостачання», але проблема наявності питної води і доходження її до споживача залишається відкритою. Статистика свідчить, що 80% усіх хвороб у світі пов'язані з незадовільною якістю питної води і порушенням санітарно-гігієнічних норм водопостачання. Система централізованого водопостачання досить розгалужена і забезпечує послугами понад 70% населення країни. В наш час в Україні існують екологічні збори за водокористування, але не завжди обсяг фактично сплачених зборів хоча б наближається до пред'явлених [11].

Завдяки ринковому регулюванню в сфері природокористування, можливе стабільне надходження коштів до державного бюджету, при впровадженні комплексного використання водних ресурсів, вироблення екологічно чистих товарів та надання екологічних послуг. Незважаючи на зазначене, в Україні залишається актуальною проблема оптимального співвідношення між державним та ринковим регулюванням, вирішення якої можливо завдяки реалізації мети державного регулювання. Для сфери природокористування в країні її доречно вирішити завдяки забезпеченню методами державного впливу оптимальних умов такого розвитку економіки, темпи, пропорції та якісні характеристики якої визначаються динамікою суспільних потреб та екологічними імперативами. В ході цього процесу можуть бути створені різні асоціації, союзи, об'єднання, кластери.

Висновки. Отже, в процесі дослідження встановлено, що забезпечити своєчасну суспільно-вагому реакцію на негативні прояви чинників існуючого водокористування дає можливість процес державного регулювання. Доведено, що механізм державного регулювання водокористуванням має базуватись на системній основі та поєднувати прямі і опосередковані методи державного регулювання використання водних ресурсів. Важливим елементом механізму регулювання є ринкове зіставлення попиту і пропозиції, яке відбувається за умов наявності та розвитку відповідного правового поля. Ринок автоматично не гарантує оптимального регулювання комплексного використання водних ресурсів, тому виникає потреба у впровадженні інноваційних шляхів в удосконаленні цих процесів.

Література

1. Кравців В., Павліха Н., Павлов В. Концептуальні засади розробки програми використання та охорони природно-ресурсного потенціалу регіону / В. Кравців, Н. Павліха, В.Павлов // Регіональна економіка. – 2005. – № 1. – С. 107 – 115.

3. Садеков А.А. Механизмы эколого-экономического управления предприятием: монография / А.А. Садеков. – Х.: Инжэк, 2004. – 223 с. – Библиогр.: с. 207 – 209.

4. Хвесик М.А., Голян В.А. Інституціональна модель природокористування в умовах глобальних викликів: монографія / М.А. Хвесик, В.А. Голян. – К.: Кондор, 2007. – 480 с.

5. Данилко В. К. Екологічна статистика: водні ресурси: монографія / В.К. Данилко. – К.: ПП Рута, 2003. – 368 с.

6. Державний комітет статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

7 Про Комплексну програму розвитку меліорації земель і поліпшення екологічного стану зрошуваних та осушених угідь на період до 20101 року: постанова Кабінету Міністрів України від 16.11.2000 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.nau.ua>.

1. Kravciv V., Pavlixa N., Pavlov V. Konceptual`ni zasady` rozrobky` programy` vy`kory`stannya ta oхorony` pry`rodno-resursnogo potencialu regionu / V. Kravciv, N. Pavlixa, V.Pavlov // Regional`na ekonomika. – 2005. – # 1. – S. 107 – 115.

2. Shvajka L.A. Derzhavne regulyuvannya ekonomiky`: navch. posibny`k / L.A.Shvajka. – К.: Znannya, 2006. – 354 s.

3. Sadekov A.A. Mexany`zmy` ekologo-ekonomy`cheskogo upravleny`ya predpny`yaty`em: monografy`ya / A.A. Sadekov. – Х.: Y`nzhэк, 2004. – 223 s. – By`bly`ogr.: s. 207 – 209.

4. Xvesy`k M.A., Golyan V.A. Insty`tucional`na model` pry`rodokory`stuvannya v umovax global`ny`x vy`kly`kiv: monografiya / M.A. Xvesy`k, V.A. Golyan. – К.: Kondor, 2007. – 480 s.

5. Dany`lko V. K. Ekologichna staty`sty`ka: vodni resursy`: monografiya / V.K. Dany`lko. – К.: PP Ruta, 2003. – 368 s.

6. Derzhavny`j komitet staty`sty`ky` Ukrayiny` [Elektronny`j resurs]. – Rezhy`m dostupu: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

7. Pro Kompleksnu programu rozvy`tku melioraciyi zemel` i polipshennya ekologichnogo stanu zroshuvany`x ta osusheny`x ugid` na

period do 20101 roku: postan16.11.2000 r. [Elektronny`j resurs]. –
Rezhy`m dostupu: <http://zakon.nau.ua>.

Рецензент: Харічков С.К. д.е.н., професор, зав. кафедри менеджменту, заступник директора з наукової роботи Інституту бізнесу, економіки та інформаційних технологій Одеського національного політехнічного університету

18.05.2015

УДК 336.22(477)

Волкова Кристина

ПОДАТКОВЕ КОНСУЛЬТУВАННЯ В УКРАЇНІ ЯК СКЛАДОВА ПРОЦЕСУ АДМІНІСТРУВАННЯ ПОДАТКІВ

Проблема оцінки та розробки шляхів підвищення ефективності податкового адміністрування досить складна, а тому є предметом дискусій і всебічного аналізу науковців та практиків. На сьогодні в Україні існує низка чинників, які негативно впливають на якість податкового адміністрування. Основними з них є: недосконалість та нестабільність податкового законодавства, поганий фінансовий стан значної кількості платників податків, негативне ставлення і недовіра платників податків до податкових органів, схильність до уникнення сплати податків та ухилення від оподаткування. Податкове адміністрування можна представити як механізм управління відносинами у податковій сфері, що проявляється через різні напрями діяльності. У статті досліджено основні перешкоди для ефективного функціонування вітчизняної системи адміністрування податків. Більш детально зосереджено увагу на дисбалансах податкового консультування платників податків органами ДФС України.

Ключові слова: адміністрування податків, податкове консультування, платники податків, податкова звітність.

Волкова Кристина

НАЛОГОВОЕ КОНСУЛЬТИРОВАНИЕ В УКРАИНЕ КАК СОСТАВЛЯЮЩАЯ ПРОЦЕССА АДМИНИСТРИРОВАНИЯ НАЛОГОВ

Проблема оценки и разработки путей повышения ova Kabinetu Ministriv Ukrayiny` vid